

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ЗДВН
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

До захисту допускається
Завідувач кафедри, проф.
_____ В.М. Боронос
« ____ » _____ 20__ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

НА ТЕМУ:

**«ПОДАТКОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КРАЇНИ ТА
ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ»**

Освітній рівень «Бакалавр»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник роботи: _____
(підпис)

Боронос В. М.

Студент: _____
(підпис)

Кирик Н. М.

Група: ФДН-616

Суми 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри, проф.
_____ В.М.Боронос
" ____ " _____ 20 ____ р.

**ЗАВДАННЯ
до дипломної роботи**

Студента групи Фдн-61б, центру заочної, дистанційної та вечірньої форми навчання, спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» Кирик Наталії Миколаївни

Тема роботи: Податкова конкурентоспроможність країни та шляхи її підвищення

Затверджено наказом по СумДУ № _____ від " ____ " _____ 20 ____ р.

Термін здачі студентом завершеної роботи " ____ " _____ 20 ____ р.

Вихідні дані до роботи: нормативні і законодавчі акти, матеріали державної статистичної звітності, відомчі і постанови, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників навчальних посібників тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань, що підлягають розробці): дослідження економічної сутності поняття податкової конкурентоспроможності, визначення факторів її формування, визначення ролі податкової системи в підвищенні рівня податкової конкурентоспроможності країни, аналіз рівня податкової конкурентоспроможності в розрізі податкової та інституційної складових, розробка рекомендацій щодо підвищення рівня конкурентоспроможності податкової системи в Україні.

Дата видачі завдання: " ____ " _____ 20 ____ р.

Керівник дипломної роботи: проф. Боронос В. М.
(вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Завдання прийнято до виконання " ____ " _____ 20 ____ р.

(підпис студента)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 28 с., 7 рис., 5 табл., 20 джерел

Мета роботи - дослідження концептуальних основ формування податкової конкурентоспроможності країни та визначення шляхів її підвищення.

У роботі відповідно до мети було поставлено та вирішено наступні **завдання**:

– дослідити економічну сутність поняття «податкова конкурентоспроможність».

– охарактеризувати сучасний стан податкової системи України та її вплив на рівень податкової конкурентоспроможності.

– провести аналіз підходів до оцінювання рівня податкової конкурентоспроможності;

– визначити основні проблеми та напрями підвищення податкової конкурентоспроможності країни.

Об'єктом роботи є організаційно-економічний механізм формування податкової конкурентоспроможності країни.

Предметом дослідження – є економічні відносини, які виникають між економічними суб'єктами у процесі формування податкової конкурентоспроможності.

Методи дослідження, які використовувалися в процесі дослідження та обробки матеріалів: структурний аналіз, факторний, порівняльний, горизонтальний аналіз, метод критичного аналізу наукової літератури.

У вступі обґрунтовується актуальність теми роботи, визначається об'єкт, предмет та мета дослідження.

У першому розділі: досліджуються існуючі теоретичні підходи до аналізу сутності поняття «податкова конкурентоспроможність», визначаються складові податкової конкурентоспроможності країни.

У другому розділі проаналізовано основні індикатори оцінювання рівня податкової конкурентоспроможності країни, визначена динаміка зміни обсягів податкових надходжень до бюджету, проведено оцінку рівня податкової конкурентоспроможності України.

У третьому розділі визначені проводиться ідентифікація найбільш впливових факторів зростання конкурентоспроможності податкової системи країни, визначається інструментарій підвищення рівня конкурентоспроможності України.

ПОДАТКОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ, ПОДАТКОВА СИСТЕМИ, ПОДАТКИ, ОЦІНЮВАННЯ, ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК, СТАБІЛЬНІСТЬ, ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ	7
1.1 Бібліометричний аналіз економічного змісту податкової конкурентоспроможності	7
1.2 Податкова конкурентоспроможність: сутність, форми та види	9
2 МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПОДАТКОВОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ.....	14
2.1 Аналіз ролі податкової системи у формуванні податкової конкурентоспроможності країни	14
2.2 Інституційна складова податкової конкурентоспроможності України.....	16
2.3. Інструментарій оцінювання впливу складових податкового та інституційного розвитку України на рівень її політичної конкурентоспроможності	18
3 ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПОДАТКОВОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ.....	20
3.1 Аналіз недоліків податкової системи в Україні.....	20
3.2 Практичні рекомендації щодо удосконалення державної податкової політики в контексті підвищення рівня податкової конкурентоспроможності України	22
ВИСНОВКИ.....	24
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	26

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна економічна та податкова системи України потребують реалізації низки заходів спрямованих на усунення негативного впливу економічних дисбалансів, низького рівня довіри економічних суб'єктів до органів державної влади, значного рівня банкрутства підприємств малого та середнього бізнесу, політичної нестабільності. На сьогоднішній день, податкова система має фундаментальне значення для фінансової незалежності та стабільності країни, її сталого розвитку. Будучи одним із найбільш впливових інструментів державного впливу на поведінку економічних суб'єктів саме податки та збори забезпечують здатність виконання державою покладених на неї функцій. Економічний розвиток країни тісно пов'язаний із ефективністю реалізації податкової політики країни, в той час як рівень податкового навантаження слугує головним індикатором якості політики держави та її орієнтованості на задоволення потреб та інтересів населення.

Для вітчизняної системи оподаткування важливого значення набуває формування не лише збалансованої за доходами та витратами податкової системи, а й такої що буде приваблювати інвесторів та партнерів з точки зору притоку капіталу в країну. В цьому контексті одним із ключових напрямів реформування податкової системи є створення справедливих та рівних умов оподаткування. Сучасна податкова система України визначається надмірним рівнем податкового навантаження, трудомісткістю процесів нарахування та сплати податків, надмірним рівнем корупції в податкових органах, тощо.

Таким чином визначення та встановлення оптимального рівня податкового навантаження в країні, здатного стимулювати її економічний розвиток та ефективність діяльності суб'єктів господарювання є ключовим завданням сучасної податкової системи України.

Питання податкової конкурентоспроможності країни та шляхів її підвищення досліджувалося значною кількістю вітчизняних та іноземних науковців, зокрема: Бочуля Т. В. [1], Волощенко І. Є. [1], Грінько А. П. [1], Гуменна Ю. Г. [18], Кобушко Я. В. [19], Кононова О.Є. [2], Рожко О. Д. [11], Самусевич [12, 13], І. В. Тютюник [15-17], Шпатакова О.Л. [2] тощо.

Однак, незважаючи на численні наукові дослідження даної проблематики, невирішеними залишаються питання визначення індикаторів оцінки рівня

податкової конкурентоспроможності країни та шляхів її підвищення.

Саме потреба в підвищенні рівня податкової конкурентоспроможності країни, як передумови зростання довіри з боку бізнесу та міжнародних партнерів визначає актуальність дипломної роботи.

Мета роботи - дослідження концептуальних основ формування податкової конкурентоспроможності країни та визначення шляхів її підвищення.

У роботі відповідно до мети було поставлено та вирішено наступні **завдання:**

- дослідити економічну сутність поняття «податкова конкурентоспроможність».

- охарактеризувати сучасний стан податкової системи України та її вплив на рівень податкової конкурентоспроможності.

- провести аналіз підходів до оцінювання рівня податкової конкурентоспроможності;

- визначити основні проблеми та напрями підвищення податкової конкурентоспроможності країни.

Об'єктом роботи є організаційно-економічний механізм формування податкової конкурентоспроможності країни.

Предметом дослідження – є економічні відносини, які виникають між економічними суб'єктами у процесі формування податкової конкурентоспроможності.

Методи дослідження, які використовувалися в процесі дослідження та обробки матеріалів: структурний аналіз, факторний, порівняльний, горизонтальний аналіз, метод критичного аналізу наукової літератури.

Інформаційною базою роботи слугують статистичні та аналітичні матеріали Національного банку України, Міністерства фінансів України, Державного комітету статистики, монографії і науково-аналітичні статті вітчизняних і зарубіжних авторів, інформаційні матеріали, опубліковані в періодичних виданнях, електронні ресурси, представлені в мережі інтернет.

Структура і обсяг роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 20 найменувань. Загальний обсяг дипломної роботи 28 сторінок, включаючи 5 таблиць, 7 рисунків.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ

1.1 Бібліометричний аналіз економічного змісту податкової конкурентоспроможності

Глобалізація економічних процесів, активне впровадження інноваційних технологій, низький рівень інвестиційної привабливості окремих країн зумовили активізацію зусиль урядів окремих країн спрямованих на боротьбу за фінансові ресурси, фактори виробництва чи капітал. Одним із інструментів впливу на поведінку інвесторів було визначено рівень податкової конкурентоспроможності країни. Це призвело до активізації зусиль як науковців так і представників органів державної влади спрямованих на пошук механізмів підвищення рівня податкової конкурентоспроможності країни.

З метою визначення ступеня та характеру досліджуваності даної проблеми на рівні окремих країн світу проведено аналіз частоти пошуку словосполучення податкова конкурентоспроможність в пошуковій системі Гугл (табл. 1.1)

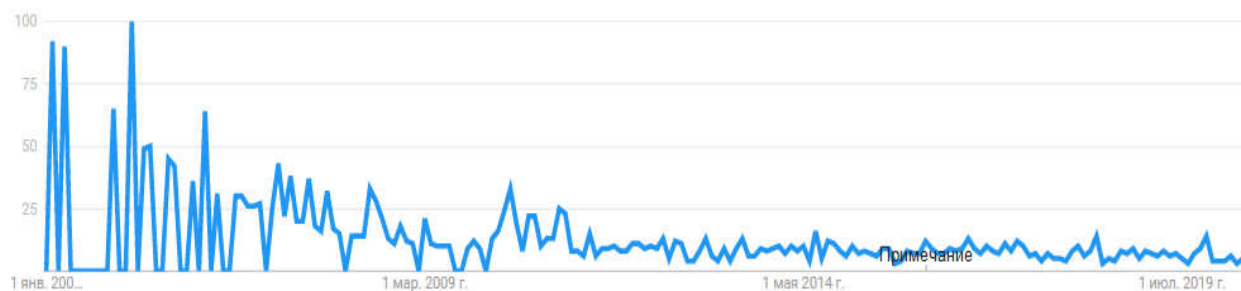

Рисунок 1.1 – Гугл тренд зміни частоти пошукових записів словосполучень «tax competitiveness» за період 2004-2019 рр.

Як свідчать результати проведеного аналізу за аналізований період відбулося суттєве скорочення частоти запитів в пошуковій системі Гугл. Якщо у 2004 році середньорічна кількість запитів знаходилася на рівні 80-100 запитів, то у 2019 році відбувалося на більше 10 запитів за день.

Податкова конкурентоспроможність країни є важливою складовою її економічної конкурентоспроможності. Порівняльний аналіз частоти пошуку словосполучень «економічна конкурентоспроможність» та «податкова конкурентоспроможність» засвідчив більш активне дослідження питань економічної конкурентоспроможності країни порівно з податковою її складовою (рисунок 1.2).

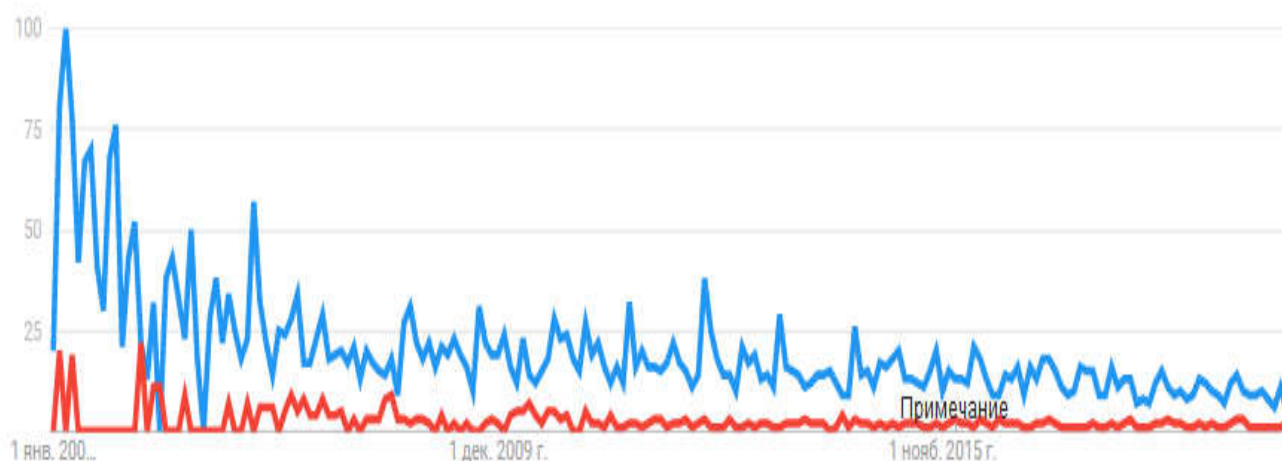

Рисунок 1.2 – Гугл тренд частоти пошукових записів словосполучень «tax competitiveness» та «economic competitiveness » за період 2004-2019 рр.

В той же час, зазначимо наявність спадаючого тренду зміни частоти пошуку окремих аспектів даних питань, що свідчить про незначний рівень дослідження даної проблеми та зацікавленості серед представників більшості країн світу.

Підтверджують дані висновки результати аналізу за географічною ознакою. Лише представники 4 країн (Канада, Великобританія, Індія, США) зверталися до пошукової системи гугл в контексті дослідження питань податкової та економічної конкурентоспроможності.

Рисунок 1.3 – Аналіз частоти пошукових записів словосполучень «tax competitiveness» та «economic competitiveness » за географічною ознакою

Таким чином, низький рівень опрацювання даних питань потребує більш ґрунтовного дослідження сутності податкової конкурентоспроможності та складових її формування.

1.2 Податкова конкурентоспроможність: сутність, форми та види

Економічна конкурентоспроможність країни характеризує її здатність формувати ефективну, інноваційно-орієнтовану систему, здатну підтримувати високі стандарти життя населення за одночасного задоволення потреб країни в достатньому обсязі фінансових ресурсів.

Як свідчить досвід зарубіжних країн у сфері побудови фінансової системи, формування податкової політики, інвестиційного розвитку та результати досліджень науковців у галузі податкової конкурентоспроможності проблеми підвищення рівня податкової конкурентоспроможності з кожним роком стають дедалі актуальнішими. Будучи ефективним інструментом вирішення проблеми залучення інвестицій у національну економіку, забезпечення довготривалого стратегічно орієнтованого економічного зростання підвищення рівня податкової конкурентоспроможності країни

потребує комплексного підходу до ідентифікації ключових факторів впливу та розробленні заходів спрямованих на мінімізацію їх негативного прояву.

На сьогоднішній день в економічній літературі відсутній уніфікований підхід до виокремлення змісту податкової конкурентоспроможності, її видів, складових формування та управління.

На думку Самусевич Я. В. податкова конкуренція являє собою систему економічних відносин між країнами, адміністративно-територіальними одиницями та/або їх групами, що виникають в процесі залучення екзогенних та утримання ендогенних мобільних ресурсів, що формують об'єкт оподаткування (реальних та потенційних) за рахунок диференціації податкових інструментів та спрощення процесу податкового адміністрування з метою максимізації темпу приросту ВВП або валового регіонального продукту.

До основних її функцій авторка відносить фіскальну, розподільчу та регулюючу, сутність яких наведені на рисунку 1.4.

Рисунок 1.4 – Сутність податкової конкуренції та її зв'язок з категоріями «податок» та «економічна конкуренція» [12, 13]

Податкова конкурентоспроможність є складним з точки зору дослідження питанням, оскільки узагальнює в собі ознаки окремих складових економічної системи країни. Залежно від рівня державного впливу можна виділити горизонтальну та вертикальну податкову конкурентоспроможність.

Під горизонтальною розуміється конкурентоспроможність, що виникає між однаковими рівнями державної влади різних країн, в той час як вертикальна конкурентоспроможність являє собою конкуренцію за податкові ресурси між різними рівнями державної влади в межах однієї країни.

Залежно від ефективності можна виділити економічно ефективну та неефективну податкову конкурентоспроможність. Під економічно ефективною розуміється та, за умови якої відбувається перевищення отриманих платниками податків благ над розміром податкового тягаря. Неефективна конкурентоспроможність полягає в застосуванні спеціальних пільгових режимів щодо окремих платників чи об'єктів оподаткування.

Залежно від інструментів оподаткування можна виділити податкову конкуренцію з використанням: податкових ставок; податкових пільг та інших елементів оподаткування (об'єкт, бази, податковий періоду, тощо).

1.3 Роль податкової політики в формуванні податкової конкурентоспроможності країни

Формування податкової конкурентоспроможності тісно пов'язане із ефективністю побудови податкової системи країни, її структурою та інструментарієм реалізації: податковими ставками, процедурами адміністрування податків, нарахування податкових пільг, звільненням від оподаткування, тощо.

На сьогоднішній день, податковим законодавством України до складу податкової системи віднесено усі види податків та зборів, які підлягають стягненню, а основними її функціями визначено: контролюючу, регулюючу, фіскальну, тощо [6].

На нашу думку, сучасна податкова система України переважним чином орієнтована на виконання фіскальної своєї функції, що полягає в наповненні державного бюджету. Рівень податкового навантаженні в Україні є одним із

найвищих серед європейських країн, а сам податок використовується переважним чином як інструмент впливу на економічних суб'єктів. Встановлення податкових пільг, як правило пов'язане з необхідністю впливу на конкретних суб'єктів економічної діяльності або сфери розвитку країни.

Це призводить до значного погіршення позицій України в міжнародних рейтингах. Так, за показником економічної конкурентоспроможності протягом останніх років Україна поступово продовжує втрачати свої позиції. За даними Всесвітнього економічного форуму за значенням Індексу глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), наша країна займає 85-е місце серед 138 можливих, значно погіршивши свої позиції за останні 4 роки. Аналогічна ситуація простежується і за рештою аналізованих показників (Індекс людського розвитку, Індекс екологічної ефективності), динаміка зміни яких наведені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Позиціонування України в міжнародних індексах [4]

Рік	Global Competitiveness Index	Environmental Performance Index	Human Development Index
2010	89	87	83
2011	82	87	80
2012	73	102	80
2013	84	102	81
2014	76	95	81
2015	79	44	84
2016	85	68	83
2017	83	109	84

Важливий вплив на значення індексу конкурентоспроможності має податкова складова. Саме рівень оподаткування впливає на довіри іноземних інвесторів та їх бажання інвестувати свої кошти в Україну. В цьому контексті однією із головних проблем є визначення оптимального рівня податкового навантаження. Надмірний рівень податкового навантаження призводить до переходу значної кількості економічних суб'єктів в тінь, в той час як низьке його значення не забезпечує достатнього обсягу надходжень до бюджету. Як свідчать наведені в таблиці 1.2 дані, рівень податкового навантаження за окремими податковими платежами є порівняно нижчим за деякі країни, однак все рівно не забезпечує в повній мірі покладені на нього функції.

Це дозволяє зробити висновок про важливість поряд із податковою і інституційної складової податкової політики. Лише у випадку комплексної взаємодії податкової системи з іншими елементами розвитку суспільства (інституційної, митної, фінансової, інвестиційної) можливе виведення економіки з кризи та підвищення її привабливості зі сторони іноземних партнерів.

Необхідним є досягнення рівноваги у взаємодії законодавчої бази, що визначає формальні умови взаємодії бізнесу та держави з нормами та правилами поведінки в реальних умовах.

Таблиця 1.2 – Порівняння ставок податків в окремих країнах світу [3, 4]

№	Країна	Податок на прибуток	ПДВ	ПДФО
1	Австралія	30	10	45
2	Бразилія	34	19	27,5
3	Канада	26,5	5	29
4	Китай	25	17	45
5	Франція	33,33	20	50,3
6	Німеччина	29,65	19	45
7	Японія	33,06	-	50,84
8	Мексика	30	16	35
9	Великобританія	20	20	45
10	США	40	-	39,6
11	Україна	18	20	18
12	Європа — середня	20,4	20,2	31,8
13	Північна Америка — середня	33,25	5	34,3
14	Латинська Америка — середня	26,61	13,38	31,87
15	ЄС — середня	22,15	21,61	37,78
16	ОСЕР — середня	24,77	19,18	41,58
17	Світ — середня	23,68	15,79	32,22

2 МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПОДАТКОВОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ

2.1 Аналіз ролі податкової системи у формуванні податкової конкурентоспроможності країни

Дослідження рівня податкової конкурентоспроможності України в роботі буде проведено в розрізі двох складових – податкової та інституційної. Якість податкової складової нами буде проаналізовано в розрізі наступних елементів: обсяги та структура податкових надходжень до бюджету, якість адміністрування податків, рівень ухилення платниками податків від виконання своїх податкових зобов'язань.

Аналіз динаміки зміни обсягів податкових надходжень свідчить про поступове зменшення частки податкових надходжень в доход державного бюджету. Так, якщо у 2011 році податкові надходження займали 83% доходів бюджету, то у 2017 році дане значення не перевищували 55%. Дане зниження відбувається за умови незначного зниження рівня податкового навантаження на бізнес. Таким чином можна стверджувати, що перегляд структури податкових платежів, їх кількості, механізмів їх нарахування та сплати не сприяло суттєвому зростанню обсягів податкових надходжень до бюджету за рахунок виведення економічних суб'єктів з тіні.

Вище зазначене підтверджує гіпотезу про важливість, поряд із податковою складовою, інституційного елемента реалізації державної політики, що знаходить своє відображення на рівні податкової дисципліни та відповідальності платника податку.

Іншою складовою, що здійснює не менш важливий вплив на рівень податкової конкурентоспроможності країни є легкість ведення бізнесу. За даним показником Україна займає одне із останніх показників серед аналізованих країн. За результатами 2019 року маючи незначну (5), порівняно з більшістю країн світу кількість податкових платежів, окремі індикатори адміністрування податків є набагато вищими за Європейські країни та країни ОЕСР (таблиця 2.1).

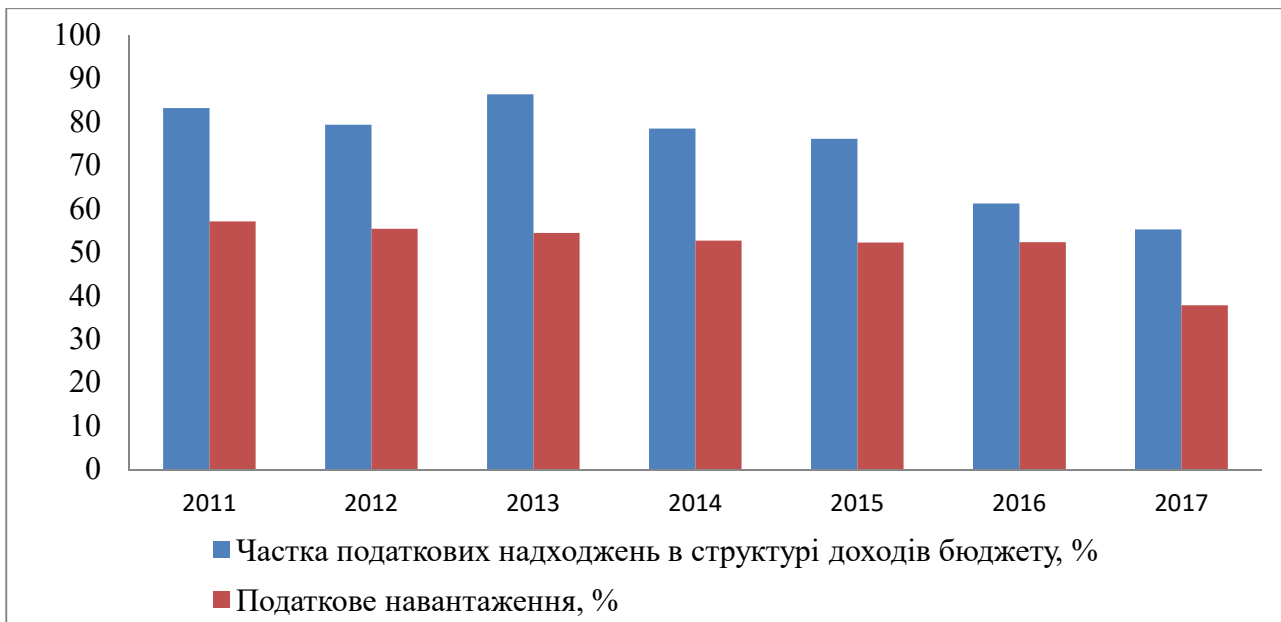

Рисунок 2.1 – Динаміка зміни обсягів податкових надходжень до державного бюджету [5]

Таблиця 2.1 – Індикатори показника сприятливості ведення бізнесу в Україні у 2019 році «DoingBusiness»

Показники	Україна	Європа	Країни ОЕСР
Кількість податкових платежів	5,0	16,6	11,2
Час на підготовку звітності та сплату податків, годин/рік	327,5	214,4	159,4
Загальна ставка податку	41,7	32,3	39,8
Час на прикордонний та митний контроль при експорті/імпорті, годин/рік	6/32	22,1/ 21,1	12,5/ 8,5
Час на оформлення документів при експорті/імпорті, годин/рік	66/ 96	24,3/ 24,7	2,4/ 3,4
Вартість оформлення документів при експорті/ імпорті, доларів США	192/ 162	97,9/ 93,9	35,2/ 24,9
Вартість проходження контролю при експорті/ імпорті, доларів США	75/ 100	157,5/ 162,3	139,1/ 100,2

Таким чином, результати проведеного аналізу засвідчили відсутність стимулюючого впливу сучасної податкової системи в Україні на діяльності економічних суб'єктів та зростання конкурентоспроможності країни.

2.2 Інституційна складова податкової конкурентоспроможності України

Не менш важливе місце в процесі формування та реалізації податкової політики держави займає інституційне забезпечення процесів нарахування та сплати податків. Одним індикаторів якості інституційного середовища в країні є показник ефективності роботи уряду. В таблиці 2.2 наведені порівняльні дані ефективності роботи уряду в розрізі європейських країн за період 2012-2017 рр.

В Україні даний показник знаходить на досить низькому рівні, що є результатом турбулентного політичного середовища в країні, затяжної політичної кризи, високого рівня корупції в органах державної влади, тощо. Так, якщо в Австралії значення даного показника коливається в межах 90-92 (що є одним із найкращих показників), то в Україні воно не перевищує 39.

Така ефективність роботи уряду здійснює безпосередній вплив на ефективність процесів боротьби з тіньовим сектором економіки та ухиленням від оподаткування, ліквідацією корупції в органах податкового моніторингу та контролю, тощо.

Таблиця 2.2 – Динаміка зміни показника ефективності уряду в розрізі країн світу [4]

Країна	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Австрія	92,89	92,89	91,35	90,38	91,83	91,83
Бельгія	93,84	93,36	88,46	88,94	86,54	85,10
Болгарія	60,66	59,72	57,69	61,06	65,38	63,94
Кіпр	88,15	88,15	83,65	81,25	77,88	79,81
Чеська Республіка	77,25	76,78	80,77	80,77	79,81	81,25
Німеччина	93,36	92,42	94,71	93,75	94,23	94,23
Данія	99,05	99,05	97,12	97,60	99,04	95,67
Іспанія	82,46	82,94	84,13	85,10	83,17	81,73
Естонія	78,20	78,67	80,29	82,69	82,69	83,65
Фінляндія	100,00	100,00	99,04	96,15	96,15	98,08
Угорщина	70,62	70,62	72,12	70,67	69,23	70,19

Продовження таблиці 2.2

Країна	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ірландія	91,94	89,57	91,83	91,83	88,46	87,02
Італія	66,35	67,30	68,27	69,23	72,12	69,71
Литва	73,93	74,41	78,85	85,58	81,25	80,29
Люксембург	94,79	94,31	93,27	93,27	93,27	93,75
Латвія	75,83	76,30	78,37	83,65	78,85	78,85
Мальта	84,83	86,26	81,25	75,48	77,40	80,77
Нідерланди	96,68	96,68	96,63	97,12	96,63	96,63
Польща	72,04	72,51	74,52	74,52	73,56	74,04
Португалія	81,52	85,31	79,33	86,06	85,58	87,50
Словенія	81,04	79,62	79,81	77,88	83,65	84,62
Швеція	98,58	98,58	95,67	96,63	94,71	96,15
Україна	32,23	31,28	39,90	34,62	31,73	35,10

Не менш важливим показником якості інституційного середовища в країні є рівень політичної стабільності та відсутності насильства/тероризму. В Україні починаючи з 2014 року рівень політичної стабільності знаходиться на низькому рівні. Якщо у 2008-2013 роках значення індикатора політичної стабільності коливалося в межах 40-50, то починаючи із 2014 року воно не перевищує 10.

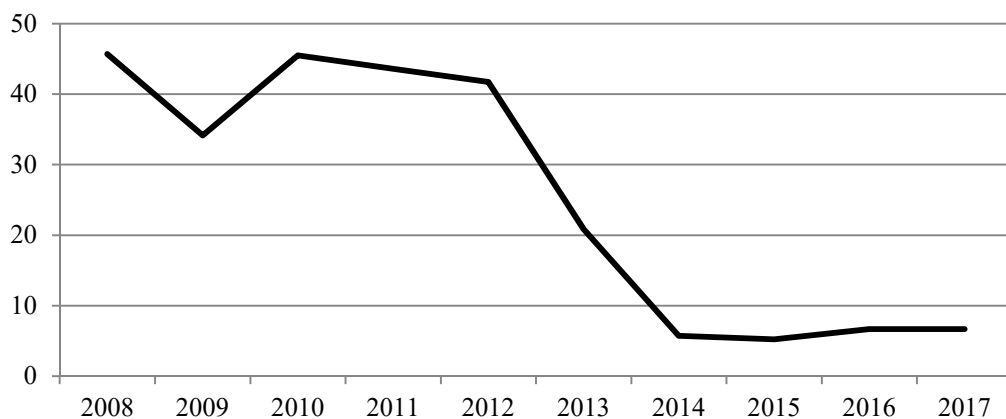

Рисунок 2.2 – Динаміка індикатора політичної стабільності та відсутності насильства/тероризму в Україні [4]

2.3 Інструментарій оцінювання впливу складових податкового та інституційного розвитку України на рівень її політичної конкурентоспроможності

З метою визначення залежності рівня політичної конкурентоспроможності від окремих індикаторів політичного розвитку країни за допомогою тесту Грейджера проведемо економетричне моделювання характеру взаємозв'язку між обсягом податкових надходжень до бюджету, рівнем податкового навантаження, тривалістю процедур підготовки податкової звітності та сплати податків та ефективністю роботи уряду.

Таблиця 2.3 – Результати розрахунку коефіцієнта кореляції між рівнем податкової конкурентоспроможності країни та індикаторами політичного розвитку

Показники	Коефіцієнт кореляції		
	1 рік	2 роки	3 роки
Обсяг податкових надходжень до бюджету	0,582784	0,888578	0,813951
Рівень податкового навантаження	0,969563	0,809336	0,791909
Тривалість процедур підготовки податкової звітності та сплати податків	0,914822	0,936144	0,856799
Ефективність роботи уряду.	0,634962	0,695547	0,779248

Результати розрахунку кореляції між аналізованими показниками засвідчили суттєвий вплив всіх індикаторів на рівень податкової конкурентоспроможності країни. Найбільший вплив на результуючий показник здійснюють рівень податкового навантаження на бізнес та тривалість процедур підготовки податкової звітності та сплати податків, сила якого поступово зменшується за збільшенням часового горизонту управління. В той же час, обсяг податкових надходжень до бюджету та ефективність роботи уряду здійснюють найбільший вплив з часовим лагом в 3 роки.

Перевірку встановлених в роботі взаємозалежностей перевіримо за допомогою побудови графіків відгуків податкової конкурентоспроможності та

шоки зміни рівня податкового навантаження, як індикатора, що здійснює найбільший вплив на рівень конкурентоспроможності України. Результати моделювання наведені на рисунку 2.3

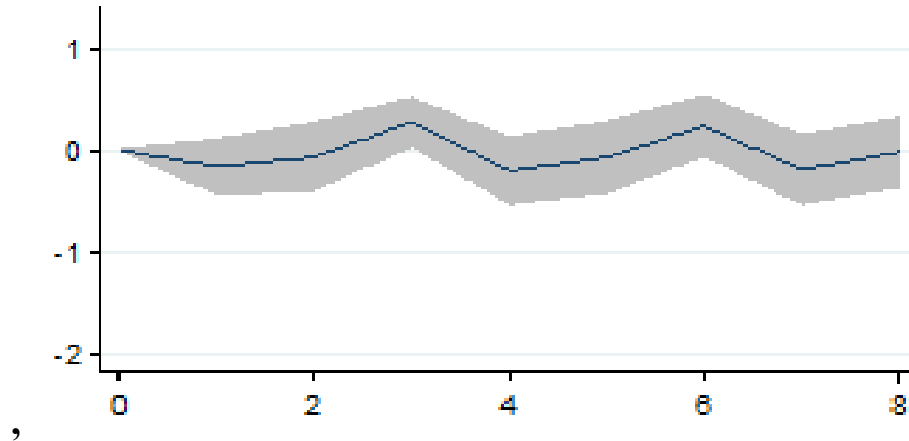

Рисунок 2.3 – Імпульсна функція відгуку податкової конкурентоспроможності на шоки рівня податкового навантаження в Україні.

Результати моделювання підтверджують суттєву залежність податкової конкурентоспроможності від зміни рівня податкового навантаження в країні. Таким чином проведені розрахунки дозволяють виділити найбільш пріоритетні сектори державного регулювання економіки з точки зору підвищення рівня податкової конкурентоспроможності країни.

3 ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПОДАТКОВОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ

3.1 Аналіз недоліків податкової системи в Україні

З часів визнання незалежності України, урядами розробляється низка заходів спрямованих на зміцнення своїх конкурентних позицій на міжнародній арені. Постійно розробляється та реалізується низка заходів спрямованих на перегляд та удосконалення окремих векторів державної політики. Не є виключенням і податкова система України. Однак, не зважаючи на це, особливостями сучасної системи оподаткування є наявність значної кількості недоліків, які значно знижують темпи економічного зростання в країні, рівень її стійкості по конкурентоспроможності.

До основних проблем побудови сучасної системи оподаткування в Україні належать:

- 1) Високий рівень податкового навантаження на бізнес. Однією із головних проблем сучасної податкової системи більшості країн світу є визначення оптимального рівня оподаткування, здатного з одного боку забезпечити достатній для покриття видатків бюджету обсяг податкових надходжень, а з іншого – не здійснювати стримуючий вплив на економічний розвиток суб'єктів господарювання. Встановлення оптимального рівня оподаткування визначається переліком індикаторів соціального та економічного розвитку країни, а саме: рівнем доходів населення, його матеріального добробуту, розвиненістю підприємств малого та середнього бізнесу, рівнем макроекономічної стабільності країни, тощо.
- 2) Значна політична нестабільність в країні призводить до суттєвої мінливості нормативної складової державної податкової політики. Постійна зміна пріоритетів в роботі уряду супроводжується періодичним внесенням змін до нормативних актів, що регулюють

питання нарахування та сплати податків. Досить часто це призводить до виникнення юридичних колізій, протиріч, що з одного боку стримує прагнення інвесторів розпочинати свій бізнес в Україні а з іншого призводить до переходу вітчизняного бізнесу в тінь. На сьогодні в Україні прийнята значна кількість нормативних актів, що прямо чи опосередковано регулюють процеси оподаткування.

- 3) Наявність суттєвих відмінностей у побудові вітчизняної податкової системи та податкових систем провідних країн світу. Невідповідність процесів нарахування та сплати податків законодавству інших країн, міжнародним стандартам, тощо призводить, до неготовності бізнесу інвестувати кошти в економіку України.
- 4) Низький рівень автоматизації процесів нарахування та сплати податків. На сьогоднішній день Україна активно реалізує заходи на шляху до цифровізації економіки. Прийнято низку нормативних актів [7-10], підписані різноманітні меморандуми, договори про співпрацю щодо активного запровадження розумних технологій в окремі сектори економіки. Однак, незважаючи на це, за даним показником вітчизняна система суттєво відстає від більшості розвинених країн світу.
- 5) Значна кількість органів контролю в сфері податкового моніторингу та контролю, що призводить до розбалансованості їх діяльності, неузгодженості дій між собою, відсутності чітко закріплених зон відповідальності, тощо. Це в свою чергу значно полегшує здійснення тіншової економічної діяльності та ухилення від оподаткування.

Вище перелічені недоліки значно стримують темпи зростання конкурентоспроможності країни, в точу числі і податкової її складової та зумовлюють потребу в розробці заходів спрямованих на підвищення макроекономічної стабільності країни та закріпленні нових, кращих позицій в міжнародному економічному середовищі.

3.2 Практичні рекомендації щодо удосконалення державної податкової політики в контексті підвищення рівня податкової конкурентоспроможності України

Формування податкової конкурентоспроможності країни безпосередньо пов'язано з постійним реформування основних векторів податкової політики, з точки зору виявлення проблемних зон та їх ліквідації, приведення вітчизняного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів, тощо. В умовах наявності значної кількості дестабілізуючих факторів, сучасна податкова політика повинна бути спрямована на посилення регулюючих податкових важелів впливу на складові економічного і соціального розвитку країни. Наявність ефективної, оптимальної та дієвої податкової політики в країні є передумовою її економічного зростання, покращення умов життя населення, рівня його матеріального благополуччя, зростання її інвестиційного потенціалу, тощо.

Одним із головних аспектів реформування податкової системи в Україні є забезпечення умов для дотримання принципів рівності та справедливості в оподаткуванні. Нівелювання процесів перекладання відповідальності з недобросовісних платників податків на суб'єктів господарювання, що функціонують в офіційному секторі економіки та сумлінно виконують власні податкові зобов'язання.

Не менш важливим напрямом реформування сучасної податкової системи є наближення обсягів реальних податкових надходжень до потенційно можливих. Це можливе за рахунок перегляду процедур бюджетного планування та контролю, підвищення ефективності роботи податкових органів в напрямку мобілізації податкових платежів.

Особливої уваги заслуговують питання реформування податкової системи з точки зору її орієнтованості на залучення зовнішніх інвестицій та підвищення рівня довіри з боку інвесторів.

Окремі аспекти вище зазначених заходів вже знайшли своє відображення в стратегії економічного розвитку України, інструкціях, тощо. Попри це позитивних зрушень у якісних та кількісних показниках функціонування податкової системи не відбулося. Так, незначний приріст зовнішніх інвестицій не здійснив суттєвого впливу на темпи економічного зростання в Україні, зменшення рівня податкового навантаження не призвело до зростання обсягів податкових надходжень до бюджету, тощо.

Таким чином в цьому контексті особливої уваги заслуговує не лише декларація на рівні держави окремих векторів державної політики, але й формування економічного, соціального та інституційного підґрунтя до їх реалізації.

ВИСНОВКИ

В умовах постійного дефіциту бюджетних коштів та низького рівня макроекономічної стабільності країни важливого значення набуває пошук додаткових, часто зовнішніх каналів залучення капіталу. Це можливе лише за умови сприятливого економічного середовища функціонування бізнесу, здатного підвищувати рівень довіри з боку іноземних інвесторів.

В цьому контексті вирішальну роль має зростання рівня податкової конкурентоспроможності країни як індикатора сприятливості умов для ведення бізнесу та ефективної податкової системи в країні.

У роботі проведений аналіз сутності податкової конкурентоспроможності, визначено її складові, обґрунтована важлива роль у економічному розвитку країни. На основі аналізу підходів до розуміння податкової конкурентоспроможності в роботі запропоновано її визначати як сукупність економічних відносин, що виникають в процесі залучення іноземних ресурсів, за рахунок формування сприятливого податкового середовища для ведення бізнесу, спрощення процедур податкового адміністрування з метою підвищення рівня довіри суб'єктів господарювання до вітчизняної економіки.

В роботі зроблено висновок про те, що підвищення рівня податкової конкурентоспроможності країни неможливе без формування ефективної податкової політики, що відповідає задекларованим її принципам і функціям. В роботі проведено аналіз рівня податкової конкурентоспроможності України в розрізі двох складових – податкової та інституційної.

Обґрунтовано доцільність до складу інституційної складової віднести індикатори ефективності роботи уряду та рівень політичної стабільності в країні. Ретроспективний аналіз зміни даних складових засвідчив низький рівень якості інституційного середовища в країні, що здійснює негативний вплив на рівень конкурентоспроможності податкової системи України.

В якості індикаторів оцінювання податкової складової конкурентоспроможності запропоновано використовувати показники обсягу

податкових надходжень до бюджету, рівня податкового навантаження, легкості ведення бізнесу, тощо. аналіз даних складових підтвердив гіпотезу про неузгодженість окремих складових державної податкової політики між собою, низький рівень їх ефективності та результативності.

За результатами аналізу зроблено висновок про наявність потреби в реформуванні існуючої податкової системи в Україні, з точки зору автоматизації процесів нарахування та сплати податків, підвищення рівня довіри до влади, посилення контролю за порушення податкового законодавства, зниження рівня корупції в державних контролюючих органах, тощо.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Грінько А. П., Бочуля Т. В., Волошенюк І. Є. Концептуальні напрями формування податкової політики в Україні. *Бізнесінформ*. 2017. №1. С. 205-211
2. Кононова О.Є., Шпатакова О.Л. Податкова політика: зміст, цілі та завдання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 20. Ч. 1. С. 187-190.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики в Україні. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.06.2020).
4. Офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму <https://www.weforum.org/>
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 01.06.2020).
6. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. №2755-VI Дата оновлення: 25.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 01.06.2020).
7. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 5 жовтня 1995 р. № 356/95-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/356/95-%D0%B2%D1%80/conv> (дата звернення 01.06.2020).
8. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/conv/page> (дата звернення 01.06.2020).
9. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 7 квітня 2011 р. № 3206-VII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3206-17/conv/page> (дата звернення 01.06.2020).
10. Про затвердження Методичних рекомендацій рівня тіньової економіки: Наказ Міністерства економіки України від 18.02.2009 р. №123/ Верховна

- Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0123665-09> (дата звернення 01.06.2020).
11. Рожко О. Д. Роль державних фінансів у забезпеченні макроекономічної стабілізації. *Наукові вісті Дніпровського університету*. 2014. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdu_2014_11_6 (дата звернення 01.06.2020).
 12. Самусевич Я. В. Концептуальні засади системи адміністрування податків в Україні. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2014. №1(19). С. 48-51.
 13. Самусевич Я. В. Розвиток науково-методичних підходів до розуміння сутності податкової конкуренції. *Вісник Української академії банківської справи*. 2013. №2(35). С. 32-36.
 14. Тютюник І. В. Аналіз підходів до оцінювання податкових розривів за ПДВ. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2019. Випуск 36. С. 105-108.
 15. Тютюник І. В. Методичні засади оцінки обсягів тіньових фінансових потоків в економіці. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2018. Випуск 6 (49). С. 202-206
 16. Тютюник І. В. Теоретичні аспекти аналізу ефективності політики детінізації економіки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка та менеджмент»*, 2019. Вип. 38(65). С. 87-92.
 17. Тютюник І. В. Теоретичні засади управління податковими розривами в економіці. *Науковий економічний журнал «Інтелект XXI»*. 2019. Випуск 6.
 18. Тютюник І. В., Гуменна Ю. Г. Управління податковими розривами як перспективний напрям детінізації економіки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка». 2019. Вип. 12(40). С. 146-150.
 19. Тютюник І. В., Кобушко Я. В. Оцінка ефективності податкового регулювання обсягу тінізації економіки в Україні. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: «Економіка, управління та адміністрування»*. 2018. №4(86). С. 111-116.

20. Тютюник І. В., Решетняк Я. В. Фінансова децентралізація в Україні: можливості та загрози для забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Економіка та держава. 2017. № 12. С. 43-47.